

BULLETIN

56

AUGUSTUS 1991

STICHTING
VRIENDENKRING VAN HET STREEKMUSEUM HOEKSCHÉ WAARD
(ingeschreven K.v.K. Dordrecht nr. S 119934)

Redactie en secretariaat:

Hofweg 13, 3274 BK Heinenoord. Giro 38.70.852.
Contributie: minimaal F 10,-- per persoon/jaar.

Redactie:

J. Gerretse	K.H. van der Ree
A.O. Mol	W. Reedijk
lic. P.G. Perneel	Drs. J.E. de Rooy
P.J. Pot	Mr. R. van der Waal

Hof van Assendelft:

Hofweg 13, 3274 BK Heinenoord. Telefoon 01862 - 1535.
Geopend dinsdag t/m zaterdag 14.00 - 17.00 uur.
Zaterdag bovendien 10.00 - 12.00 uur.
Leeszaal: Geopend woensdag 09.00 - 13.00 uur.
Zaterdag 10.00 - 17.00 uur.

Oost-Leeuwenstein:

Dorpsstraat 13, 3274 BB Heinenoord.
Geopend zaterdag 10.00 - 12.00 en 14.00 - 17.00 uur.

Groepen op afspraak.

Conservator:

Drs. J.E. de Rooy 01862 - 2010

Niets van deze uitgave mag zonder toestemming van de redactie worden overgenomen.

NIEUWS VAN DE REDACTIE

Voor velen van U zal de zomervakantie alweer voorbij zijn. Sommigen zullen het weer slecht hebben getroffen, met name degenen, die in de voorzomer hun vakantie hebben gehad. Anderen zal het wellicht beter vergaan zijn. Merkwaardig genoeg vaart ons Streekmuseum wel bij minder fraai weer. Regenachtige dagen leveren meestal een flink aantal bezoekers op en dat is ook in de afgelopen junimaand weer gebleken. De inkomsten daarvan zijn vanzelfsprekend een welkome aanvulling op het museumbudget.

In de afgelopen periode heeft het bestuur van de Vriendenkring een wijziging ondergaan. Onze voorzitter, de heer drs. W. Blok, heeft zijn functie ter beschikking gesteld in verband met zijn drukke werkzaamheden als conservator van het Nederlands Leder- en Schoenenmuseum in Waalwijk. Het is voor hem en "zijn" museum uiteraard verheugend dat er veel belangstelling voor de collecties en exposities bestaat, maar wij zijn er onze voorzitter door kwijt geraakt! Hij heeft zich vele jaren voor onze Vriendenkring ingezet. Hiervoor danken wij hem vanaf deze plaats nogmaals van harte en hopen, dat hij veel steun zal ontvangen van de nog jonge Vriendenkring in Waalwijk.

Verheugend is dat ons medebestuur- en redactielid, de heer J. Gerretse, zich bereid verklaard heeft om de voorzittershamer over te nemen. Hem kennende, zijn wij er zeker van dat hij het voorzitterschap met veel inzet zal bekleden.

Verder kunnen wij u met genoegen mededelen, dat er ook dit jaar een Vriendendag gehouden zal worden en wel op 5 oktober. Deze keer bezoeken wij een gemeente in het westen van de Hoeksche Waard.

De liefhebbers van het Hoekschewaardse gerecht bij uitstek, spek-met-peren, kunnen weer ruimschoots aan hun trekken komen. Elders in het bulletin treft u uitgebreidere informatie aan.

Als u het museum weer eens bezoekt, moet U toch eens een kijkje nemen bij de achterkant ervan. Daar hebben de heren Tieleman en De Kooy onlangs een klinkerstraatje aangelegd dat eruit ziet als ware het gelegd door professionele stratenmakers. Het aanzien van het museum is er zeker door verfraaid.

De redactie wenst u veel genoegen met dit bulletin.

R. v. d. W.

DE VRAGENRUBRIEK

Genealogen opgelet! Er gaat wat veranderen in de Vragenrubriek! De afgelopen tijd kregen wij veel verzoeken om de antwoorden op de gestelde vragen ook in het Bulletin op te nemen. Na rijp beraad heeft de redactie aan dit verzoek gehoor gegeven. U begrijpt dat door de beperkte ruimte geen uitgebreide verhalen kunnen worden opgenomen. Overigens stelt de redactie zich niet garant voor de juistheid van de aangedragen gegevens! Hier volgen de antwoorden die in de afgelopen periode zijn ontvangen:

336. Claes Pietersz van den Breevaart, geb. Oud-Beijerland 21.2.1672 (doopget. Maartje Ghijsberts), overl. 30.5.1735, huwt met Neeltje Ariens Sevenberge. Claes is een zoon van Pieter Claasz en Annigje Ghijsberts.

340. De stamreeks van Cornelis Corstiaans Luijendijk:

- I. Ahrend, geb. ca. 1470 heeft twee zoons.
- II. Jan Ahrends, geb. ca. 1500.
- III. Arent Jans Luijendijk, geb. ca. 1530, overl. Heenvliet ca. 1561, tr. ca. 1555 Neeltje Claesdr.
- IV. Jan Arents Luijendijk, geb. ca. 1556, tr. N.N.
- V. Arent Jans Luijendijk, geb. Vierpolders ca. 1588, overl. Vierpolders 15.10.1647, tr. voor 1610 met Soetje Cornelis Torremans, geb. Heenvliet, dochter van Cornelis Jans Vijffpont, alias Torremans.
- VI. Cornelis Arents Luijendijk, geb. Vierpolders 1613, begr. Nieuwe Tonge 26.8.1680, tr. Brielle 22.4.1642 Bastiaantje Corstiaansdr de Deugd, geb. ca. 1620.
- VII. Corstiaan Cornelisz Luijendijk, ged. Brielle 10.12.1647, tr. ca 1674 Pietertje Christiaans, ged. Brielle 11.4.1652, overl. Klaaswaal ca 1695.
- VIII. Cornelis Corstiaans Luijendijk, geb. ca 1675, tr. Marigje Willems IJsselmonde.

Tot zover de antwoorden. Mocht U de ontvangen informatie willen in zien, dan kan dat ook. Er wordt namelijk aan gewerkt om alle informatie die door de jaren heen is ontvangen onder te brengen in het archief in de leeszaal. De gegevens worden opgeborgen onder een zgn. S.G. (Streekgenealogie)-nummer en kunnen via een verwijzing in het kaart-systeem worden opgevraagd.

Hier volgen de vragen voor deze keer:

341. Egbert Isaäcs Noorlander, van Mijnsheerenland, tr. Zuid-Beijerland 13.12.1671 met Jannetje Ariensdr van der Koeij, van de Hitsert.
Gevraagd: het voorgeslacht van dit echtpaar.

342. Cornelis Adriaensz Treur, schepen van Oud-Beijerland 1578, 1579, overl. voor 30.3.1587, tr. N.N., had waarschijnlijk de volgende kinderen:
a. Adriaen Cornelisz Treur, alias Lantheer, geb. ca. 1546, overl. na 8.10.1624, tr. Maritge Cornelisdr (Robbe?), overl. 1586/87.
b. Willem Cornelisz Lantheer, woonde in 1594 te Klaaswaal, overl. na 29.9.1605.
Gevraagd worden gegevens over de echtgenotes van de vader en zijn twee zoons. Waren Adriaen en Willem trouwens wel broers?

343. Sijmen Willems Lantheer, overl. voor 1658, zoon van Willem Cornelisz Lantheer, was achtereenvolgens gehuwd met Stijntje Jochems van de Porre en Teuntie Michels en had de volgende kinderen:
a. Willem Sijmons Lantheer, geb. ca 1620, overl. voor 1680, tr. Machteld Jans van Strijen.
b. Jochem Sijmons Lantheer, geb. voor 1630, overl. na 1675, tr. N.N. Zij hadden een zoon Sijmen Jochems, overl. 1708.
Gevraagd: gegevens over de echtgenotes van Jochem en Sijmen Jochems Lantheer en gegevens over eventuele kinderen van Sijmen Jochems.

344. Maggeltje Ariens Weeda, tr. Westmaas 4.5.1710 met Cornelis Jacobs van der Waal, zoon van Jacob Aarts van der Waal en Trijntje Cornelis Roobol.
Gevraagd: gegevens over de ouders van Maggeltje.

345. Er wordt contact gezocht met mensen die onderzoek doen naar de genealogie van het (omvangrijke) geslacht in 't Veld. Wie reageert?

Tot zover de Vragenrubriek. Vragen, antwoorden, reacties: alles is welkom op het contactadres: Strijensedijk 2, 3295 KM 's-Gravendeel.
Tot de volgende keer!

A. O. M.

NIEUWE VRIENDEN

Sinds het verschijnen van het vorige bulletin is de Vriendenkring met 33 nieuwe leden gegroeid. In totaal kan het Streekmuseum op de steun van 1.535 vrienden/vriendinnen rekenen.

Via deze weg heten wij een ieder nogmaals welkom:

HW 325 D. Bakker	Piershil
L 251 J. Coenradie	Wapenveld
L 240 J.J. van der Blom	Heiloo
L 596 A. van Gernerden	Zwijndrecht
L 544 J.A. van der Giessen	's-Gravenhage
L 468 C.R. Goudswaard-Kramp	Zierikzee
L 612 M. Helmus	Sassenheim
L 467 F.M.A. van der Hoek-Burema	Rotterdam
L 207 P.W. van Hulst	Rotterdam
HW 753 N.A. de Joncheere	Numansdorp
HW 754 Mevr. de Joncheere	Numansdorp
L 767 A. van der Kaay-Trouw	Boskoop
HW 310 A.J. de Kievit	Numansdorp
L 768 D.A. de Koning	Delft
L 761 I.A. van der Leeden-Trouw	Apeldoorn
HW 226 L.J. van Leenen-Korpershoek	Oud-Beijerland
L 490 J. van der Linden	Velsen-Noord
L 491 C. Pijl	Rijswijk
L 543 C.G. Ritmeester	Dordrecht
HW 101 H. Rombout	Mookhoek
HW 552 G.J. Schelling	Goudswaard
HW 553 M.L. Schelling-Buurman	Goudswaard
L 758 J.M. Spendel	's-Gravenhage
HW 564 L. Stok	Mijnsheerenland
HW 56 M. Stunnenburg-Troost	Mijnsheerenland

L 305 S.D. Tillich	Arnhem
L 661 J.M. Vercruisje	Enschede
L 662 J. Vercruisje-Schelling	Enschede
HW 755 A.M. Vink	Oud-Beijerland
HW 756 G.E. Vink-Schipper	Oud-Beijerland
HW 273 A. Voordendag	Strijen
L 625 L. van Wagendonk	Schiedam
HW 688 H. Weeda	Oud-Beijerland

Red.

AANWINSTEN

Er is nog niet veel tijd verstreken sinds onze vorige lijst, waarde vrienden, en toch hebt U zich niet onbetuigd gelaten. Allereerst vermelden wij met genoegen een fraaie koperen inclinatie-meter (een instrument, gebruikt bij metingen van het aardmagnetisme), vervaardigd door de heer J.C. Yzerman, in leven horlogemaker/handelaar te Nieuw-Beijerland.

Wij noemen verder de volgende zaken, die betrekking hebben op het Oranjehuis: diverse boeken, zoals "Juliana Koningin" "Prinses Beatrix 21 jaar", "Vijftig jaar Vorstin" en "Nederland jubelt"; een wandkleed met "Le maintiendrai" uit 1898 en een aantal Oranje lampen (60 W) om het geheel waarschijnlijk nog eens extra te belichten.

Dingen, die aan oorlog en militaire zaken herinneren, zoals diverse distributiebonnen uit 1940-1945, een graanmolen met stenen, die velen van ons in dezelfde periode gebruikten, blikken doosjes met Victoria noodbiscuits, een "Gedenkboek voor de jeugd over de oorlog van 1914", een boek "Frontlinie bombardement Groot-Brittannië '40-'41", een vierdelig militair zakmes.

Als U niet zo thuis bent in de agrarische sector, zijn een bonentuitter en een hooigraaf misschien onbekende begrippen voor U. Troost U dan met de wetenschap, dat Uw redacteur vaak in dezelfde omstandigheden verkeert en zijn heil moet zoeken bij deskundigen. We hebben ook nog een pootzak, een zicht met pikhaak, mestgraaf met houten steel. Een idem met metalen dito, een gesmede bietentrekker met haakse handvaten en (U gelooft het niet!) ook eentje met dwarse! Twee stuks bietenloofkoppers, een sluishaak, een zestands bietenriek en een schoefhaak voltooien deze keer de lijst van het boerenerf.

Het is dan wel weer een overgang naar twee fiets-sleutels. Geen fietsen, maar wel een invalidenwagen. Drie zakken ongebrande koffie zijn mooi voor onze kruidenierswinkel.

Voor het huishouden weer van alles wat: een houten aftapkraan voor een vat, een schilderijlijst, een zondags tafelkleed, twee deurkleedjes, een gehaktmolen ("worsmesien"), twee ovale handspiegels, twee huistelefoons (klinkt wel wat modern tussen al het andere!), een koektrommeltje, een oud model radio, een stenen kom, een ijzeren schaalte, pakken stijfjes en pakken Lux, kleding en een stel "schoenzoolsporen" voor het geval, dat we eens op glad ijs terecht mochten komen. Na deze koude lente lijkt me trouwens van alles mogelijk! Dat was het dan weer! Graag blijven wij Uw gaven ontvangen.

J. G.

WERK GROEP DIALECTEN

Deze keer vragen wij uw bijzondere aandacht voor de bijdrage aan deze rubriek van onze oudste der actieve deelnemers van onze werkgroep, de heer J. Spaan te Zuid-Beijerland. Hij is nog één van de weinigen die ons kan vertellen, hoe onze voorouders rekenden met streepjes, kruisjes en cirkeltjes. In deze tijd van rekenmachines en computers is dit een historisch waardevolle beschrijving van een voor velen onbekend gebruik bij het berekenen van de te betalen som in winkels of van het bedrag waarvoor men in het "krijt" stond. Echt een stukje om te bewaren! Het tweede verhaal over de sigaar van een cent is eveneens afkomstig van onze vriend Spaan.

W. R.

REKENEN ZONDER CIJFERS.

In de tijd van den eersten wereldoorlog 1914-1918 was ik nog een schooljonge en mos dikkels voor die en-gene booschoppe doen in verschaëie klaaine durpswinkelties.

De vrouwchies die toen op Den Histert en op de Buitesluis een winkeltie dreve, waere mēestal ouwe weduwvrouwe.

Voor de middag droege ze den haakmust en 's middas, asse opgeridderd waere, de kante keuvel met de gouwe krulle.

Omdat sommige te waainig of onvoldoende school hadde gegaan om te kenne rekene met cijfers, behielpe ze d'r aaiige op een éénvoudige manier, deur te rekene met stuivers, halleve stuivers, cente en hallefies. In de winkels van Kee Both en Jaapie Slof rekenden ze al met cijfers, maar bij Geert de Penning en Heiltie Snel kwamme d'r nog geen cijfers an te pas.

Op den oudverwesten tōōnbank met een zwart gevurrewd boveblad lag een donker gevurrewd plankie waer ze met een krijtje d'r berekeninge op konne make.

Een stuiver was een staande streep	1
Een halleve stuiver een leggende streep	---
Vijf stuivers een Romeinse vijf	V
Tien stuivers een Romeinse tien	X
Een cent wier een cirkeltie	O
Een halleve cent een haakie	/

Kostte een artikel bevoorbuld 38 cent dan schreve ze	V 1 1 0 0 0
18 1/2 cent wier geschreve as	1 1 1 0 0 0 /
26 1/2 cent as volgt	V 0 /
76 1/2 cent was	X V 0 /

Bij mekaar opgeteld was dat: X X X 1 0 0 0 0 /
en dat is 31 stuivers en 4 1/2 cent. (f 1,595).
Bij het optelle wiere krijttekes weggeveegd.
Twêe keer een / wier een O; dat is een cent, waeren
d'r vijf rondjies opgeschreve OOOOO, dan wiere ze
weggeveegd en vervange deur een 1 (stuiver).
Ok --- --- wier weggeveegd en in de plaes kwam er
1 te staan, (twêe halleve stuivers wier éene héële
stuiver).

SEGARE VAN EEN CENT.

Bij Kee Both haalde we segare voor méeester Lub en
mêester Van den Berg. Dat waere de toen bekende
Oudbaaierlandse Kruithofsegare.
We krega van de méeester een dubbeltie mee en we
bestelden: "Segaare voor de méeester en wel van de
vier". Die segare kostende dus een halleve stuiver
pur stik en dat waere de beste.
Was de méeester minder goed bij kas dan haalde we ze
"van de vijf", dat was een goedkôopere soort die dus
maar twêe cente pur stik kosttende.

In het buiten-of winkeltie van Jaapie Slob wiere nog
goedkôopere segare verkocht, namelijk van vijf voor
een stuiver.

Op een zaeterdagmiddag hebben m'n vrinde en ik (één
van die vrinde was in het kappitale bezit van een
stuiver) bij Jaapie Slob voor een stuiver segare
gehaald. We stakke elk een segaar op en liepe d'r
mee over 't durp, want we mosse de leesportefullie
deurruile. Dat liep niet goed of want maaide uit
zijn klas hadde het gezien en an de méester
verklikt. Het gevolg was schoolblijve en strafregels
schrijve: "Ik mag niet rooken".

Overall wiere de segare los verkocht. Op het zakkie
waer ze in zatte stong altijd een rebus. Alles wier
uitgerekend in stuivers, ok het daglôon. Ze
verdiende bevoorbuld 24 stuivers op een dag. De
manne gonge zaeterdassaeves te schere bij den
barbier. Daer kochte ze een borrel van een stuiver;
een segaar van een cent en het schere kostte 4
cente, zôdasse voor twêe stuivers weer. Héëlemael
ingespanne waere, zôdasse ze dat toen noemde.

WERKGROEP DIALECTEN

AFDELING GENEALOGIE

De immer ijverige medewerkers van het museum hebben
in de afgelopen maanden de fischescollectie aan-
gevuld met gegevens uit de volgende bronnen:

- Burgerlijke Stand 's-Gravendeel: Overlijden 1857
tot en met 1882.
- Burgerlijke Stand Nieuw-Beijerland: Overlijden
1875 tot en met 1882.
- Polderrekeningen Sint Anthoniepolder, van 1584 tot
en met 1635 (met hiaten).
- Rechterlijk Archief Cromstrijen: Nr. 30:
Obligaties, attestaties, procuraties en andere
scabinale akten, 17e eeuw.

- Rechterlijk Archief Cromstrijen: Nr. 31: Protocol van scabinale akten, 1665-1677.
- Rechterlijk Archief Cromstrijen: Nr. 32: Transporten en rekeningen van Heilige Geest Armen en kerkmeesters, 17e eeuw.
- Rechterlijk Archief Cromstrijen: Nr. 33: Declaraties over remisen van de tiende penning, 18e eeuw.
- Archief N.H. kerk Heinenoord: Kerkeraadshandelingen 1707-1828; Handelingen Kiescollege 1867-1895; Lidmatenboek 1829-1956.
- Archief N.H. kerk Puttershoek: Rekeningen armmeester 1626-1655, 1713-1726; Rekeningen kerkmeester 1635-1691; Handelingen kerkeraad 1761-1830; Reg. verpachte stoelen 1718 en later.

Er werden tevens publicaties ontvangen over de volgende geslachten: Allewijn, Van Asperen, Barendrecht, Boerin, Van der Bom, Breevaart, Genser, Hagestein, Hijmans, Maaskant, Munnikhof, Prins, Ritmeester, De Ronde, Van Schelven en Van der Waal.

Dit alles is te raadplegen in de leeszaal van ons museum: uw bezoek meer dan waard!

A.O.M.

WAT DE KRANTEN ZEGGEN

"Oud-Beijerland, Juni 1926.

Een motorbrandspuit.

Vorbij is de "goede oude tijd" van den marskramer met hondenwagen, die een vraag achter op zijn karretje had geschilderd. De landbouwer, die van hem wellicht wat had gekocht, draaide bij het weggaan van den koopman om het vehikel heen en langzaam spellend, want goed lezen konden de landbouwers nog niet, las hij achterop: "Jan, eet je mee?" "Ja baas, nam Jan dan gretig aan."

Deze tijd is voorbij: De nakomelingen van dezen landbouwer lezen beter, en de nakomelingen van den marskramer hebben geen tijd meer om "mede te eten": zij rijden hun koopwaar reeds in eere Ford.... Immers de tijd dwingt tot snelleren arbeid, en vele klanten moeten op een dag bezocht. Op afbetaling verkregen, dikwijls moeilijk betaalt, bergt de vracht-bestelauto groenten, of andere koopwaar en wie weet beschouwt de nakomeling van den marskramer boven bedoeld, bovenaangehaald voorbeeld als het publiceeren van den "cronique-scandaleuse" omtrent zijn voorvader.

Vorbij is in Oud-Beijerland ook de tijd, we zouden hier niet gaarne zeggen "goede oude tijd", dat we de brandweerlieden, hijgend en zweetend, hun spuit naar de plaats van den brand zagen slepen, om nog maar te zwijgen van het geploeter dat daarna stond te beginnen. Immers onze brandweer, om eens een groot woord te gebruiken, heeft vanaf Vrijdag jl. de beschikking gekregen over een motorbrandspuit. Voortaan heeft het bedienend personeel, maar plaats te nemen en het takkelend vehikel zorgt wel dat de blusschers op de plaats van den brand komen. Door deze "bijzondere" gebeurtenis heeft onze brandweer een paar dagen in het centrum der belangstelling gestaan. Deze belangstelling was nog meer gaande gemaakt, doordat reeds denzelfden dag, dat de fonkelende, mooi gelakte wagen zijn intrede in onze gemeente had gedaan in tegenwoordigheid van verschillende autoriteiten, een "proef van bekwaamheid" was afgelegd, die alleszints aan de gestelde verwachtingen had beantwoord.

De verschillende proeven w.o. een met vier stralen, waren op uitnemende wijze geslaagd en hadden de aanwezigen bevestigd in hun indruk, dat de motor van genoegzame sterkte (20 P.K.) zou zijn, om het water tot op alle gewenschte hoogten op te kunnen voeren.

De nieuwe spuit -een fabricaat van de firma Ekkers en Zn. te Rotterdam- is gebouwd op een Ford-chassis en voorzien van een motor (20 P.K.) met roteerende, d.i. luchtzuiverende pomp. Zij kan tot en met vier stralen water tegelijk geven en heeft een capaciteit van 800 L. per minuut.

Behalve, dat de verplaatsing van het blusmateriaal voortaan per auto plaats heeft, natuurlijk zullen niet alle handspuiten worden afgeschaft - waardoor dit niet alleen gemakkelijker maar vooral vlugger geschiedt, biedt de motorspuit, naast een veel grootere capaciteit om nog deze voordeelen boven de primitieve handspuit, dat ze regelmatig werkt en dat het merendeel van het bedienend personeel zich nu per fiets of anderszins rechtstreeks naar de brand kan begeven."

Het bovenstaande artikel is letterlijk overgenomen uit het Nieuwsblad voor de Hoeksche Waard en IJselmonde.

P. J. P.

VERZOEK

Het blijkt helaas elk jaar weer nodig om een aantal vrienden er aan te herinneren, dat het behoren tot de Vriendenkring van het Streekmuseum Hoeksche Waard niet geheel vrijblijvend is. Er wordt ook van hen een, in onze ogen bescheiden, bijdrage gevraagd. Alvorens herinneringen te verzenden willen wij alle vrienden verzoeken na te gaan of zij hun "steentje" voor dit jaar al hebben bijgedragen.

Red.

VRIENDENDAG

Na de succesvolle vriendendag van vorig jaar bereikte ons van alle kanten de oproep: "Organiseer volgend jaar maar weer zo'n dag." Het zou ons daarom niet passen een dergelijk verzoek in de wind te slaan. Wij kunnen U dan ook meedelen, dat de eerstvolgende vriendendag op 5 oktober 1991 zal plaatsvinden.

Hoe wij ons deze dag voorstellen?

Wel als volgt: De ontvangst zal deze keer niet te Heinenoord zijn, maar om 14 uur in het gemeentehuis van de gemeente Korendijk in Piershil. Vanaf 13.45 uur staat daar de koffie voor U klaar.

Na een welkomstwoord door onze nieuwe voorzitter, de heer J. Gerretse, brengen wij o.l.v. de heer J. Oprel een bezoek aan de N.H. kerk van Piershil (gelegen naast het gemeentehuis) en, als het weer het toelaat, aan de aangrenzende Heemtuin. Ook zal gelegenheid worden geboden het gemeentehuis te bekijken. Diverse gemeente-ambtenaren hebben hun vrij zaterdagmiddag beschikbaar gesteld om U een toelichting te geven op het vele werk, dat anno 1991 door hen verricht wordt.

Rond half vijf gaat ieder met eigen vervoer naar Heinenoord, waar U met een aperitief in het H.C. Andersenhuys (gelegen naast het Streekmuseum) zal worden ontvangen. (Beschikt U niet over eigen vervoer, vermeldt U dit dan op uw giro-overschrijving. Wij zullen dan voor vervoer zorgen.)

Traditiegetrouw staan hier de tafels klaar voor de maaltijd. U kunt dit keer, evenals vorig jaar, kiezen uit spek-met-peren of erwtersoep garni. (diverse soorten brood.)

Wij besluiten onze elfde Vriendendag rond half acht met koffie.

Belangstelling?

De deelnamekosten bedragen F 32,50 per persoon.

U kunt zich opgeven tot uiterlijk 20 september door overmaking van dit bedrag op girorekening 38.70.852 onder vermelding van:

* Vriendendag 1991.

* Aantal personen.

* Menukeuze (Spek-met-peren of erwtensoep)

(* Indien van toepassing: geen eigen vervoer)

Introducées zijn zoals altijd van harte welkom.

U komt toch zeker ook?

Red.

HISTORISCH ALLERLEI

Een pokkenepidemie (1883-1884).

In 1896 werd in medische kringen in Nederland het feit herdacht, dat 100 jaar daarvoor de Engelse plattelandsarts Edward Jenner de achtjarige James Phipps met smetstof uit koepokken had ingeënt. Ook in Oud-Beijerland ging dit historisch feit niet ongemerkt voorbij.

Op 14 mei 1896 sprak Dr Kommer Lodder, collega van Hers, enkele "Inleidingswoorden op het Jennerfeest", waarin hij beider ervaring memoreerde uit de beginjaren van hun Oudbeijerlandse praktijk.

Toen Hers en Lodder in 1881 in dienst van de gemeente traden, werden ze, zoals toen gebruikelijk was, als gemeente-arts belast met "de geneeskundige verzorging van de armen, de doodschouw en de vaccinatie". Opmerkelijk hierbij was echter dat, in vergelijking met contemporaine "Instructies aan de Geneeskundigen" in andere Hoekschewaardse gemeenten, de overeenkomst tussen de artsen en de gemeente Oud-Beijerland uitdrukkelijk vermeldde dat "in tijden van epidemiën", beide artsen recht hadden op

"een billijke vergoeding". (1) Deze toevoeging, die ongetwijfeld op aandrang van Hers en Lodder in de "Instructie" werd opgenomen, was zeker ingegeven door de wetenschap dat in het voorgaande jaar opnieuw in enkele streken van Nederland gevallen van deze gevreesde ziekte waren gesignaleerd en in enkele plaatsen, met name in de Brabantse gemeenten Roosendaal en Nispen (2) door de Inspecteur der Volksgezondheid zelfs epidemisch waren verklaard. In de Hoekschewaardse gemeenten Klaaswaal en Numansdorp waren al in juni 1880, kennelijk als voorzorgsmaatregel, "kalveren aangeschaft tot bekoming van goede koepokstof" (3)

Dat de bepaling in de "Instructie aan de Geneeskundigen", vanuit het standpunt van de medici bekeken, geen overbodige toevoeging was, zou nog geen twee jaar later overduidelijk blijken.

Als jong arts, hij was toen bijna 29, werd Hers vanaf begin april 1883 in zijn Oudbeijerlandse praktijk geconfronteerd met de eerste symptomen van pokken: "Den 6en april 1883 werd te Oud-Beijerland, in het huis getekend Wijk A 174, staande in de Steenenstraat in de kom dier gemeente en bewoond door de arbeider Adrianus van der Mast, het eerste geval van pokken geconstateerd. In 't begin kwam de ziekte, uitgezonderd een enkel geval, in genoemde Steenenstraat en in de Lijnbaan voor." (4)

De besmetting was waarschijnlijk veroorzaakt door een vrouw uit Oud-Beijerland, die als schoonmaakster werkzaam was geweest in een woning in Nieuw-Beijerland, waar de huisvrouw kort daarvoor aan pokken was overleden. (5) Deze laatste had "kort tevoren haar familie in Charlois bezocht, waar de pokken heerschende waren". (6,7)

Op 5 juli 1883 werd door de Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht in de provincie Zuid-Holland de ziekte te Oud-Beijerland epidemisch verklaard."(8)

"De ziekte werd in vele gevallen door een kwaadaardig karakter gekenmerkt, de hevige koortsen, waarmede zij gepaard ging, was de oorzaak dat de ziekte zoovele slachtoffers eischte." De schade, welke de gemeente door het heersen van pokken geleden heeft, was enorm. De schorsing van de drie jaarmarkten in november, die juist een dag voor de eerste markt, en wel op 31 oktober 1883, bekend werd gemaakt, betekende voor de middenstand een grote teleurstelling. De kosten voor onteigening van besmette goederen bedroegen ruim 10.000 gulden. Aan verschillende personen werden gratificaties toegekend. Aan Dr K. Lodder en Dr J.F.Ph. Hers, beiden belast met de armenpraktijk, werd "ieder, voor de buitengewoone diensten, tijdens het heerschen der ziekte bewezen", een gratificatie toegekend van 350 gulden (9), ofwel een bedrag gelijk aan hun jaarlijks minimum-tractement als gemeente-arts. De doodgraver, Cornelis Meinster, kreeg een toeslag van 250 gulden (10) en een inwoner van Oud-Beijerland een boete van 11 gulden en twee maanden hechtenis, omdat hij de burgemeester en de twee veldwachters met een bijl had bedreigd, toen zij hem hadden verzocht om zijn woning te laten ontsmetten. (11) Vijf inwoners van Oud-Beijerland moesten zich voor de rechtbank te Dordrecht verantwoorden omdat "zij het wettelijk verplichte kenmerk (12) van hun huis hadden verwijderd, zonder dat door eene verklaring van een geneeskundige gebleken was, dat het gevaar van besmetting geweken was."(13)

Nadat de ziekte elf maanden had gewoed, werd op 3 maart 1884 door de Minister van Binnenlandse Zaken in de Nederlandsche Staatscourant bekend gemaakt, dat de pokken in de gemeente Oud-Beijerland niet meer epidemisch waren waargenomen.

Twintig jaar later kon een inwoner van Oud-Beijerland zich deze pokkenepidemie nog herinneren als "eene rampzalige, wanhopige, afschuwelijke, afzichtelijke ziekte" en voegde er aan toe: "de lijder vervloekt zich zelve en de wereld, de herstellende is zelfs nog radeloos."(14)

Noten.

1. Gemeente-archief Oud-Beijerland: Ingekomen stukken 1882, nr. 146 en 147 respectievelijk gedateerd, 30 juni en 4 juli 1882.
2. Ned. T. Geneesk., 16 (1881), I, 355.
3. Gemeente-archief Korendijk: Raadsnotulen Zuid-Beijerland, 26 juni 1880.
4. A. van der Hoop, "Verslag van de pokkenepidemie te Oud-Beijerland", 4 dln. Het document (in archief Dr J.F.Ph. Hers, Oestgeest) is een afschrift daterend uit 1915. Het origineel is niet gevonden.
5. Mr J.J. Beyerman, De (tweede) pokkenepidemie te Oud-Beijerland, 1883/1884, in Holland, Regionaal Historisch Tijdschrift, 3e jrg, nr. 1 februari 1971, p.1-2.
6. Dordrechtsche Courant, 3 februari 1883.
7. De pokken heersten reeds te Charlois rond de jaarwisseling 1882/1883, maar in het aangrenzende Rotterdam (waarbij Charlois in 1896 deel van werd) waren in de laatste maanden van 1882 reeds honderden gevallen van pokken voorgekomen. (Mr J.J. Beyerman, p.2, noot 2 en Ned.T.Geneesk., 17(1881)I, 75 en 803)
8. Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht in Zuid-Holland was destijds B. Carster (1829-1892)

9. Gemeente-archief Oud-Beijerland:
Raadsnotulen Oud-Beijerland 1884. Een voorstel om
deze gratificatie voor beide artsen te verhogen tot
1.000 gulden, vond in de Oudbeijerlandse gemeente-
raad echter om financiële redenen geen meerderheid.

10. Idem.
Raadsbesluit 30 januari 1884.

11. A. van der Hoop. De pokkenepidemie, III, 5.

12. Bedoeld in artikel van de wet 4 december 1872.

13. A. van der Hoop. De pokkenepidemie, III, 38.

14. Nieuwsblad voor de Hoeksche Waard en IJselmonde,
15 april 1903, 2.

Lic. P.G. Perneel